

ex Concilio Trident., sess. 14, cap. 7, nam tam homicidium factum in defensionem, quam casuale, distinguit ab homicidio facto ex industria, aut voluntate, et de omnibus agit, quatenus sufficiunt ad irregularitatem inducendam. Unde, si omne homicidium, quod voluntarium non est, dicatur casuale, hoc etiam sub tali membro comprehenditur. Et sæpe quidem proprie casuale, vel quia excessus defensionis, et effectus ejus non fuit directe volitus, vel quia culpa non fuit in hoc excessu, sed in priori causa rixæ injuste et incaute datae, sicut de adulterio dicebamus. Tamen non semper est proprie, et in rigore casuale, nam aliquando potest esse directe intentum et volitum calore pugnae, ut sentit Navarrus, cap. 27, num. 240, nisi dicatur esse moraliter contingens, quamvis non sit physice, vel dici potest homicidium quodammodo necessarium. Denique utcumque nominetur, irregularitas, ex tali homicidio contracta, non est moraliter indispensabilis, sed comprehenditur sub decreto Concilii Tridentini, sess. 24, et cap. 6, et sub quacumque alia facultate dispensandi in irregularitate contracta ex homicidio, excepto solo voluntario. Et huc spectat, quod Juristæ aiunt, homicidium factum in defensionem etiam immoderatam non puniri poena ordinaria; sic enim etiam per canones non punitur irregularitate indispensabili, sed leniori; quod ipsi ampliant multis modis, et omnes existimo habere locum in præsentem, scilicet, etiamsi excessus fiat ex positivo, imo etiamsi quis jam fugientem prosequatur et occidat, quia a principio tale homicidium habuit originem alterius rationis, et totus ille excessus imputatur aggressori, et non directe voluntati ejus, qui se defendit. Quod posset hic late confirmari; sed hæc nobis sufficiunt; videatur Tiraquellus, in tractatu de Pœnis temperandis, caus. 1, num. 89, et sequentibus.

SECTIO II.

An ex homicidio commisso in defensionem bonorum temporalium contrahatur irregularitas.

1. *Bona temporalia an possint licite defendi cum interitu ejus qui vult illa violente auferre. — Prima opinio. — Vera sententia.* — Aliquorum opinio fuit hæc exteriora bona non posse defendi licite cum interitu ejus, qui violente vult illa auferre, etiamsi omnino amittenda sint, quia charitas obligat ad hæc bona tribuenda pro tuenda vita proximi, vel

etiam quia alius non est dominus vitæ, sed solus Deus; ergo non potest quis illam vitam destruere, ut res suas tueatur. Ita sentit Maiolus, et alii infra citandi. Ego vero suppono, servatis debitis circumstantiis hoc posse esse licitum. Quæ est communis sententia Theologorum, et aliorum Doctorum, ut statim patebit. Circumstantiæ autem sunt. Prima ut temporale nocumentum actu et injuste inferatur, sitque grave et dignum tali propulsatione. Deinde ut sit irreparabile, vel non sine tanta difficultate et periculo, ut vel ob eam causam possit grave dispendium reputari. Tertia, ut defensio sit moderata, et pura. Quarta, ut sit inevitabile nocumentum proximi, ut defensio habeat effectum. Concurrentibus ergo his conditionibus, nec contra justitiam, nec contra charitatem est, invasori resistere usque ad occisionem ejus. Quia charitas non obligat ad præponendam vitam proximi propriis temporalibus rebus, nisi quando proximus est in necessitate; at in præsentem casu ille non est in necessitate, sed in iniqua voluntate, et ideo charitas tunc non obligat ad cedendum illi; neque etiam justitia, quia nemini debet vis aut fraus patrocinari; ergo hic etiam vim vi repellere licet. Detrimentum autem, quod aggressori sequitur, illi potius, quam se defendenti imputatur.

2. *An qui juste res suas defendendo alium occidit irregularitatem incurrat. — Prius fundamentum. — Rejicitur.* — Hoc ergo posito difficultas superest, an in eo casu incurratur irregularitas, quando quis res tantum et nullo modo vitam defendit, quia nimirum dimittendo res, incolumis esset persona. Multi affirmant incurri tunc irregularitatem. Est communis Panormit. et aliorum, in c. 2 de Homicid. Tenet Socinus, in cap. Ad audientiam, eodem titulo, et Villadiego, tractat. de Irregul. Idem Navarr., in Summa, c. 15, num. 2, 4 et 5, et cap. 27, num. 209 et 213. Nicolaus Plovius, tract. de Irregul., reg. 36, ubi specialiter loquitur de clericis. Idem a fortiori tenent omnes, qui putant talem defensionem esse illicitam, quod de clerico etiam affirmat Glos. ult. in c. 2 de Homicid., et in princ. 23, quæst. 3, verb. *Fugiens*, et in cap. Dilecto, de Sentent. excomm., in 6, in verb. *Bonis*; Jason, in l. Ut vim, ff. de Justitia et jure. Priores vero auctores fundantur, quia homicidium illud, quamvis inculpabile, est tamen voluntarium, quod satis est ad irregularitatem, ut patet in homicidio

justo, facto a judice vel milite. Antecedens declaratur, quia esto, possit quispiam res suas defendere hoc modo, non tamen cogitur, nec præcepto obligatur; ergo quando id facit, omnino voluntarie facit. Sed hæc ratio non sufficit; nam etiam quando quis defendit propriam vitam, non habet præceptum se defendendi occidendo alium, sed potest ex motivo charitatis permittere potius se occidi, quam alium occidere, nisi in aliquo casu speciali ob circumstantiam personæ alius ordo sit necessarius, de quo alias, et nihilominus homicidium illud non censetur voluntarium ad incurrandam irregularitatem, quia alius infert moralem vim; idem ergo dicetur in præsentem casu, solumque erit differentia secundum magis et minus, quatenus propensio et jus ad tuendam propriam vitam majora sunt, quam ad conservandas res externas.

3. *Firmius fundamentum.* — Proprium ergo fundamentum esse debet, quia jus canonicum solum excepit defensionem propriæ vitæ propter summam necessitatem moralem, quod est signum non reputasse sufficientem minorem necessitatem ad negotium irregularitatis. Nec sine causa; nam licet illa necessitas excuset a culpa, non tamen a defectu lenitatis, qui in hoc maxime cernitur, quod homo eligit potius sanguinem proximi effundere usque ad ejus mortem, quam res caducas et temporales amittere. Antecedens patet, ex Clement. de Homic., ut solum excipit eum, qui mortem aliter vitare non valet. Item in cap. 2 de Homic., dicitur: *Te tuaque liberando*; in quo significatur, tunc solum excusari irregularitatem defendendo bona, quando cum illis simul periclitatur persona. Favet etiam cap. Suscepimus, de Homic., ibi: *Expedit potius post tunicam relinquere pallium, et rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis rebus vilibus, et transitoriis, in alios tam acriter exardescere.* Facit etiam in cap. Significasti, 2, de Homic. Addit denique Navarr., d. c. 15, num. 5, hoc servare Curia Romanæ stilum, qui facit (inquit) jus, juxta cap. Quam gravi, de Crimine falsi.

4. *Secunda sententia.* — Nihilominus contrariam sententiam tenuit, quamvis sub formidine, Covarruv., in dict. Clement., in 3 p., in fine, cum Fortunio, in l. Ut vim, ff. de Justitia et jure. Quod etiam tenet Castro, lib. 2 de Lege pœnali, cap. 14; insinuat Soto, lib. 5 de Justit., quæst. 4, art. 8, ubi quoad hanc irregularitatem nihil distinguit inter eum, qui se, vel sua defendit. Fundamentum

hujus opinionis tantum est, quia tale homicidium est inculpabile. Respondet autem Navarrus, debile esse hoc fundamentum, quia etiam in judice, vel milite, homicidium est inculpabile. Sed exemplum non est simile, quia illud homicidium omnino voluntarium est; nam ipsemet homo sese ingerit illi ministerio, et actioni, et in hoc maxime consistit defectus lenitatis; in præsentem autem casu illud homicidium non est voluntarium, neque homo se ingerit, sed moraliter cogitur ad illam actionem. Unde in priori casu homicidium est intentum per modum punitionis, in quo talis actionis indecentia consistit; in hoc vero sola defensio est intenta; homicidium vero censetur tanquam per accidens sequutum.

5. *Proprium fundamentum hujus sententiæ. Irregularitatem hanc non colligi ex Clementina unica de Homicidio.* — Proprium vero fundamentum esse debet, quia hæc irregularitas pro illo non est in jure expressa, vel comprehensa. Hoc autem probatur, quia vel colligitur ex jure novo illius Clementinæ, vel ex antiquo; neutrum dici potest: ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia in illa Clementina nihil de hoc casu statuitur, sed ad summum potest sumi argumentum a contrario sensu, vel ab speciali, de quo jam diximus supra, in materia pœnali, præsertim irregularitatis, esse insufficientis, ut censeatur irregularitas sufficienter expressa in tali jure. Sed præterea hic non admittimus argumentum ab speciali, quia hoc supponit exceptionem a generali regula; supra autem ostendimus, nullam unquam fuisse generalem regulam, per quam fieret irregularis, qui occidit alium in suam defensionem. Non fuit ergo illa exceptio, sed generalis declaratio facta a Pontifice, ut in eo casu esset certitudo; de reliquis autem nihil declarare voluit, sed disputationi Doctorum reliquit.

6. *Prima extensio dictæ Clementinæ. — Secunda extensio ejusdem Clementinæ.* — Imo juxta hanc interpretationem, quod nimirum illud non est novum jus, sed declaratio antiqui, colligere possumus, non solum ibi esse exclusam extensionem ad alios casus, sed potius datam esse Doctoribus facultatem extendendi declarationem illam ad casus similes quantum ad formalem rationem. Quod declaratur primo, sumpto exemplo ex priori parte illius textus, in qua solum nominatur furiosus, infans et dormiens, quod non vetat, quominus adjicere possimus ebrum ex igno-

rantia invincibili, juxta sententiam magis receptam, et veram propter similitudinem rationis; et quia illæ personæ non de novo excipiuntur illo jure, sed de novo declarantur comprehensæ. Rursus in altera parte solum fuga mortis nominatur; et tamen extendenda est declaratio ad fugam mutilationis; nam etiamsi agressor nollet me occidere, sed manum vel nasum, vel aliud simile membrum abscindere, possem me tueri occidendo illum, si aliter non possum. Nam licet in eo casu irregularitatem incurri dixerint Plovius, Villadiego et Maiolus supra, oppositum est sine dubio verum. Quod tenent Cardinalis in eadem Clementina, et Sylvester, *Homicidium*, 3, quæst. 4, et Covarruv., dict. part. 3, in num. 2. Quia si mutilatio injuste alteri facta comparatur homicidio quoad irregularitatem inducendam, quomodo defensio propriæ personæ a mutilatione non æquiparabitur defensionem a morte quoad excusandam irregularitatem? Item illa est maxime necessitas moralis, unde habet eandem rationem excusationis, saltem quoad modum coactionis, quod satis esse videtur, etiamsi non sit omnino æqualitas in gradu. Præterea idem videtur dicendum, etiamsi non timeatur mutilatio, nec vulnus lethale, quando moraliter imminet periculum gravis percutionis corporis, sive illius gravitas posita sit in notabili læsione, seu vulneratione corporis, sive in contumelia, vel infamia notabili, ut est in alapa aut percussione virgæ vel arundinis, etc., ut indicavit Soto, dict. art. 8, ad finem. Et ratio est, quia in his omnibus est eadem formalis ratio excusationis, quæ est necessitas et innocentia. Deinde quia integritas corporis et conservatio ejus homini commissa est; sæpe etiam hujusmodi læsio, vel contumelia pluris æstimatur, quam unius membri abscissio: ergo, etc. Atque hinc fit gradus ad defensionem honoris, de quo supra diximus, agendo de obligatione fugiendi.

7. *Ultima extensio ejusdem Clementinæ.* — **Ac** tandem fit extensio ad bona etiam externa; nam licet hæc sint minoris æstimationis, etiam sunt suo modo necessaria ad vitam. Unde auctores contrariæ sententiæ fatentur, si sint ita necessaria, ut sine illis maneat homo in extrema necessitate, posse illa defendere usque ad necem alterius absque irregularitate. Idem ergo erit, si sint necessaria ad statum, quia etiam cadere ab statu, moraliter reputatur res valde gravis; inferre ergo

necessitatem, quæ ad hoc compellat, est moraliter cogere; et effectus inde secutus non potest censi homicidium voluntarium, cum vis illa iniqua sit. Atque hinc fit, ut defensio bonorum, de qua agimus, regulariter loquendo hujusmodi sit, quia oportet ut bona sint alicujus momenti, ut initio dixi; hæc autem ordinarie iniquique necessaria sunt ad suum statum. Accedit denique, quod si hæc impune defendi non possent, daretur pravis hominibus licentia inferendi similes injurias, et qui illas paterentur, necessario constituerentur in gravi necessitate ad vitam conservandam. Hinc etiam apud Jurisperitos hæc temporalia bona quodammodo vitæ comparantur, quatenus ad illam necessaria sunt, argumen. 1. Advocati, in fine, C. de Advoc. diversorum judic. De quo multa congerit Tiraquel., de Nobilit., c. 31, num. 363 usque ad 370. Videri etiam potest Julius Clar., lib. 5, verb. *Homicidium*, num. 25 et num. 47. Ergo novum jus Clement., de Homic., huic sententiæ non repugnat, sed potius per quamdam similitudinem, analogiam, vel reductionem, declaratio illa potest ad omnem justam defensionem extendi.

8. *Irregularitatem hanc non colligi ex jure antiquo.* — *Cap. 2 de Homicidio, exponitur.* — Superest probanda altera pars de antiquo jure, in quo in primis nullum invenitur verbum alicujus textus, quo magis fiat irregularis defendens bona sua, quam defendens vitam suam; sed ostendimus, etiam ex jure antiquo non esse irregularem eum, qui alium occidit defendendo vitam suam; ergo neque erit defendendo bona sua ex vi juris antiqui. Consequentia evidens est. Major autem probatur primo, quia nullus est textus, qui de hac defensione potius, quam de alia specialiter loquatur; quod si per generale verbum occidendi non comprehendebant antiqua jura occisionem factam in defensionem vitæ, quia illa non est tam occisio quam defensio, nec tam voluntaria, quam necessaria, idem dici poterit de omni defensione justa, ut ex discursu proxime facti constat. Secundo idem probatur discurrendo per aliquos textus, qui ad hoc adduci solent; primus est c. 2 de Homic., ibi: *Te tuaque*. Sed ex hoc verbo non colligitur, ad vitandam irregularitatem necessarium esse vitam et bona simul defendere; alias qui, solam vitam absque aliis bonis defendendo, alium occideret, ex vi illius juris fieret irregularis, quod absurdum est. Ibi ergo solum explicatur, illud fuisse suffi-

cientissimum ad vitandam irregularitatem; quod vero fuerit necessarium, non dicitur. Quod si velimus illud signum copulativum non complexive (ut dialectici aiunt), sed divisive intelligere, favebit potius ille textus dictæ sententiæ; nam sensus erit, si te defendendo, occidisti, non eris irregularis; et similiter, si tua defendendo. Neque est in illo textu aliquid, quod huic interpretationi repugnet, cumque ampla sit, in materia favorabili admittenda videtur. Estque optimum simile in c. Verum, de Jurejurando, ubi vel absolvendus, vel immunis esse dicitur a vinculo juramenti, qui illud invitus *pro vita, et rebus servandis* fecit. Ubi particula *et* (quæ ad nostrum institutum spectat) non copulativum, sed copulative intelligenda est.

9. *Cap. 3 de Homicidio, exponitur.* — Adducitur præterea c. 3 de Homicidio, ubi qui furem nocturnum occidit, non censetur reus homicidii; secus vero qui occidit furem diurnum. Et ratio redditur, quia in diurno potest discerni, ad furandum, non ad occidendum venisse. Sed si recte expendatur textus ille, potius probat oppositum; sumptam enim est cap. illud ex Augustin., lib. 2 Quæstionum in Exod., quæst. 84, ubi exponit legem illam latam Exodi 22, et illius rationem reddit, explicatque esse intelligendam, quando fur tantum exercere tentat injustitiam furti, et potest fugari, ut damnum non inferat, absque homicidio, vel læsione ejus; tunc enim certum est homicidam esse, qui eum occidit; nos autem loquimur, quando fur diurnus per vim vult aliena bona rapere, etiamsi cognoscatur et videatur. Quod vero in eo casu aliter censendum sit, patet ex verbis, quæ Augustinus subjungit, et in eodem textu afferuntur: *Hoc et in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, invenitur, impune, scilicet, occidi nocturnum furem quoquo modo; diurnum autem, si se cum telo defenderit; jam enim plus est, quam fur.* Lex autem illa est 4, ff. ad l. Aquiliam, in qua expendo verba illa, *Si se cum telo defenderit*. Aut enim est sermo de defensione vitæ; et hoc non, quia non est immunis ab homicidio, qui occidit latronem, propterea quod se defendit, ne occidatur, cum in hoc licite faciat; neque enim ita se defendit, nisi quia alius eum aggreditur; vel est sermo de defensione earum rerum, quas furto auferre et deferre molitur; et juxta hunc sensum, qui legitimus videtur, inde potius colligitur non esse reum homicidii, qui occidit furem telo se defenden-

tem, ne a furto faciendo et exequendo impediat, et abjiciatur re infecta. Et ita constat differentia inter furem diurnum et nocturnum; nam in nocturno discerni non potest periculum mortis, aut modus violentiæ, quam inferre tentat, et ideo non obligatur homo nisi ad vociferandum (ut dicitur in prædicta l. 4), et intelligendum est, quando id sine periculo propriæ vitæ fieri potest; tunc enim est medium accommodatum ad fugandum furem sine ejus occisione; et ideo intentandum prius est, ut defensio sit moderata. Si autem id non sufficit, aut præmitti non potest sine periculo morali, tunc licitum est prævenire et occidere, quia non est aliud medium accommodatum ad se, vel sua bona tuendum. Quod secus est in fure diurno; nam tunc constare potest de modo furti, et de periculo, quod esse potest in resistentia furis, et regulariter sunt alia media, quibus impediatur furtum sine occisione furis. Si autem nullum sit, tunc non prohibetur defensio bonorum, nec de hoc casu sermo est in prædicto textu.

10. *Cap. Suscepimus, de Homicidio, expenditur.* — Præterea colligi solet hæc irregularitas ex c. Suscepimus, de Homicidio, ubi sermo est de quibusdam clericis. Et ideo Pannonitanus et alii putant, saltem clericis esse specialiter prohibitum sumere arma ad defendenda hæc bona; ideoque irregulares fieri, si occidant, etiamsi aliter evitare non possint furtum. Sed neque hoc colligitur ex illo textu, quia homicidium, quod in eo casu commissum est, non fuit factum in puram defensionem. Nam in primis clerici illi ligaverunt latrones, qui ad furandum venerant; unde manifestum est, multo facilius potuisse eos liberos, ac vacuos dimittere, sine alio periculo rerum aut personarum. Deinde quia, ut Glossa ibi notat, monachus, qui illos occidit, nulla necessitate vitandi nocumentum id fecit; potuisset enim ipse fugere, priusquam illi a vinculis solverentur; nam res, quas furari poterant, servatæ jam erant, vel certe illas secum deferre poterat; non ergo fuit illa moderata defensio, sed immoderata aggressio, vel punitio propria auctoritate usurpata. Atque ita intellexit textum illum Covarruv., supra, num. 6, cum aliis, quos refert.

11. *Cap. Significasti, 2, de Homicidio.* — Quarto induci solet c. Significasti, 2, de Homicidio, ubi quidam presbyter latronem, qui ornamenta Ecclesiæ asportabat, *fossorio arrepto percussit*, ut nimirum bona Eccle-